

VIRGIL CIOFLEC ȘI PINACOTECA UNIVERSITĂȚII CLUJENE INTERBELICE

Paula Cazacu*

Abstract: *In 1929, the University of Cluj received a substantial donation from the writer and philanthropist Virgil Cioflec. The donation consisted of a valuable art collection that was continuously enriched during the interwar period, becoming a unique collection within the landscape of Romanian universities.*

The motivation behind this donation was Virgil Cioflec's desire to contribute to the cultivation of good taste and artistic education among university students, as well as to foster dialogue between ethnic groups in the highly dynamic political context of interwar Romania. Thus, the „King Ferdinand I” University of Cluj hosted its first art gallery, which operated as a foundation named after its patron. In its early days, the collection comprised over seventy paintings and drawings, along with two busts, most of them by renowned Romanian artists such as Nicolae Grigorescu and Ștefan Luchian. It was housed within the Institute of Classical Studies, in three rooms, two of which were named after the celebrated painters Nicolae Grigorescu and Ștefan Luchian. The collection continued to grow each year, so that by 1948 it numbered 325 works.

The purpose of this study is to trace the history of this university collection throughout the interwar period, as one of the most important donations that enriched the academic heritage of Cluj, while also contributing to the city's cultural and artistic development.

Keywords: Virgil Cioflec, art collection, donation, interwar period, University of Cluj.

Context general

Universitatea Babeș-Bolyai are o lungă tradiție academică, cu rădăcini în secolul al XVI-lea, când a fost înființat Colegiul Iezuit. Nevoia unei instituții de învățământ superior cu predare în limba română la Cluj a început să capete consistență în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pe fondul afirmării tot mai vizibile a aspirațiilor culturale și educaționale ale românilor din Transilvania. Aceste demersuri, susținute de elita românească a vremii, au cunoscut o concretizare instituțională abia în anul 1919, imediat după încheierea Primului Război Mondial.

---

* Doctorandă, Școala Doctorală Studii de Populație și Istoria Minorităților, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca; e-mail: paula.cazacu@ubbcluj.ro
„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LXIV, 2025,
Supliment nr. 1, p. 259-282.

De-a lungul perioadei interbelice, Universitatea românească de la Cluj și-a continuat misiunea și rolul de a asigura procesul de învățare și cunoaștere, devenind un important centru educațional și o instituție vitală pentru societate.

Universitatea românească la Cluj

După intrarea Transilvaniei în componența României, în 1918, a apărut ideea reorganizării Universității din Cluj, de data aceasta în limba română. Se dorea împlinirea idealului național prin consolidarea unei elite intelectuale românești capabilă să o înlocuiască pe cea maghiară. Astfel, după preluarea Universității din Cluj de către statul român și reorganizarea ei în universitate românească, s-a intensificat ideea de a constitui o „instituție responsabilă în cel mai înalt grad de dezvoltarea viitoare a întregii societăți românești”¹. Perioada interbelică a fost marcată de numeroase neajunsuri, iar conducerea Universității s-a confruntat cu lipsa fondurilor financiare pentru susținerea reorganizării². Împinși de nevoile și constrângerile de ordin material și uman, conducerea Universității a transmis un apel către publicul larg, solicitând și încurajând inițiativele de întrajutorare și acțiunile de donare pentru această instituție. Treptat, conducerea Universității a fost surprinsă în cel mai plăcut mod având în vedere numeroasele inițiative venite din exterior în vederea consolidării acestei instituții. Astfel, Universitatea a beneficiat de diverse donații, fie în bani, fie în materiale, atât de la donatori străini, cât și de la cei români. Toate eforturile celor care au contribuit la reorganizarea noii Universități românești clujene au vizat optimizarea procesului de educație, formare și integrarea lui în contextul național și internațional al vremii.

Colecția Virgil Cioflec

În anul 1929, Universitatea din Cluj a fost beneficiara unei inițiative cu impact pentru patrimoniul său artistic prin propunerea de donație a lui Virgil Cioflec. Donația avea să stea la baza „Pinacotecii

---

¹ Diana Rețe, *Universitatea din Cluj. Discursuri rectorale (1919-1939)*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2009, p. 9.

² Mihai Teodor Nicoară, *Donații, fonduri și fundații la Universitatea din Cluj, 1920-1947 (II)*, „Caiete de antropologie istorică”, Anul XIV, nr. 1-2 (26-27), ianuarie-decembrie 2015, p. 166.

Virgil Cioflec” și a Fundației omonime, astăzi constituind nucleul de bază al colecției permanente a Muzeului de Artă din Cluj-Napoca.

Virgil Cioflec (1874-1948), a fost un prozator, filantrop, critic și colecționar de artă³. A fost considerat de apropiați o persoană modestă și extrem de discretă. Acesta ar putea fi motivul pentru care multe dintre aspectele vieții sale sunt prea puțin cunoscute, excepție făcând scrierile. Informațiile despre data sa de naștere, respectiv, cea a decesului sunt lămurite într-un articol realizat pe baza documentelor din arhiva Bibliotecii Academiei Române din care reiese că s-a născut în 8 septembrie 1874, în comuna Gherăseni, fiind fiul lui Neculai și al Zoei Cioflec⁴. Decesul a avut loc la 15 martie 1948, fiind atestat de certificatul eliberat de societatea „Cenușa” din București⁵. De-a lungul vieții sale i-a fost recunoscută calitatea de critic de artă, astfel, instituții de rang înalt precum Academia Română i-au solicitat asistența⁶.

Intenția lui Virgil Cioflec de a dona colecția sa de tablouri, a fost exprimată printr-o scrisoare adresată profesorului Sextil Pușcariu. Ulterior, aceasta a fost transmisă conducerii Universității pentru a fi analizată și acceptată.

În arhiva Universității din Cluj, în documentele Rectoratului, se păstrează un act fără număr de înregistrare intitulat *Referat cu privire la donațiunea Virgil Cioflec* care conține o scurtă cronologie a procesului de formalizare a donației pe care o prezentăm în cele ce urmează⁷:

- 10 iunie 1929: Emil Racoviță a prezentat Senatului Universitar dorința exprimată de Virgil Cioflec de a dona Universității clujene colecția sa de tablouri și condițiile impuse de acesta.

- 15 iunie: Senatul Universitar l-a mandatat pe Emil Racoviță să coordoneze tratativele și procesul de donație.

- 9 iulie: Sextil Pușcariu a înaintat Rectoratului Universității scrisoarea originală a lui Virgil Cioflec.

- 15 iulie: Emil Panaitescu l-a informat pe Emil Racoviță că donatorul oferă 35 de lucrări de artă, în așteptarea finalizării formalităților.

---

³ Luminița Cornea, *Virgil Cioflec. Contribuții Biobibliografice*, Bolintin Vale, Edit. Sud, 2021, p. 25.

⁴ Oana Lucia Dimitriu, *Fundația Virgil Cioflec, instituție de cultură românească la Cluj*, „Angvista”, 6, 2001, p. 162.

⁵ *Ibidem*, p. 162.

⁶ Luminița Cornea, *op. cit.*, p. 30.

⁷ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj, *Fond Universitatea din Cluj*, [infra: SJAN Cluj, FUC], Cutia 33, *Rectorat din anul 1928–1929*, Nr. 2307/1928–1929.

• 23 iulie: Conducerea Universității a solicitat un raport pentru Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, necesar pentru constituirea fondului de 3.000.000 lei. Raportul a fost redactat de Emil Racoviță, cu sprijinul profesorilor Sextil Pușcariu și Emil Panaitescu.

• 22 august: Institutul de Studii Clasice a solicitat suma de 100.000 de lei pentru transportarea colecției de la București la Cluj⁸.

• 12–14 octombrie: Camil Negrea a redactat și prezentat proiectul actului de donație, care urma să fie transmis donatorului prin intermediul lui Emil Panaitescu.

• 17–20 octombrie: Emil Panaitescu a fost însărcinat cu obținerea fondurilor necesare și cu organizarea transportului și recepția lucrărilor.

• 7 noiembrie: Institutul de Studii Clasice a transmis Rectoratului Universității actul estimativ al colecției și a menționat obținerea sumei de 30.000 lei pentru transport⁹.

• 14 noiembrie: Rectoratul Universității a trimis adrese de mulțumire pictorilor care au contribuit la evaluarea donației.

• 15 noiembrie: Proiectul actului de donație a fost discutat în cadrul Senatului Universitar.

• 20 noiembrie: Rectoratul a trimis o adresă Primului Ministru, solicitând includerea în bugetul pe anul 1930 a sumei de 3.000.000 lei pentru înființarea Fundației Virgil Cioflec.

• 16 ianuarie 1930: Rectoratul a solicitat Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice informații cu privire la suma prevăzută în buget de 3 milioane de lei.

• 6 februarie: Sextil Pușcariu a informat conducerea Universității despre rezultatele întrevederii cu Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Primul Ministru și Virgil Cioflec, semnalând dificultățile întâmpinate în finalizarea demersului¹⁰.

În cele ce urmează vom prezenta etapele procesului de donație a colecției către Universitatea din Cluj. Debutul acțiunii a avut loc în momentul în care Sextil Pușcariu i-a transmis lui Emil Panaitescu, directorul Institutului de Studii Clasice din Cluj, copia scrisorii primite de la Virgil Cioflec, solicitându-i să o prezinte lui Emil Racoviță și conducerii Universității, în vederea stabilirii pașilor administrativi

---

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

necesari. În urma acestor inițiative, Emil Racoviță a adus în atenția Senatului Universitar pentru prima dată intenția lui Virgil Cioflec de a oferi Universității colecția sa de tablouri, fiind, ulterior, desemnat să coordoneze tratativele aferente donației. Pe fondul unei relații de prietenie cu donatorul, Sextil Pușcariu a menținut o corespondență mai personală, primind scrisoarea prin care Virgil Cioflec își exprimase dorința de a dona, datată la 17 iunie 1929¹¹. Documentul includea detaliile esențiale privind conținutul colecției și criteriile acesteia, fiind ulterior transmis Rectoratului Universității, cu recomandarea de a fi păstrată în arhiva instituției. Scrisoarea a fost înregistrată cu numărul 2.307 din anul universitar 1928–1929¹². Cu toate că donatorul a sugerat că scrisoarea putea fi considerată chiar actul de donație, acest aspect avea să fie decis de juriștii Universității. Documentul a ajuns la conducerea Universității, urmând tratativele și procesul de îndeplinire a acestui deziderat¹³. În acest sens, Camil Negrea a fost responsabil de întocmirea unui act de donație, astfel a început procesul de formalizare¹⁴. Actul a fost ulterior înregistrat la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, la Casa Școalelor și Cultelor Populare cu numărul 44.620 din 2 noiembrie 1929, fiind aprobat și semnat¹⁵. La data de 15 martie 1930, în „Monitorul Oficial” nr. 61, a fost publicată decizia prin care Regele Mihai autoriza Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj să accepte donația lui Virgil Cioflec¹⁶.

Așa cum reiese din documentele păstrate în arhiva Universității, Virgil Cioflec a formulat o serie de condiții privind colecția sa¹⁷. Dintre acestea, cele mai relevante le vom prezenta în cele ce urmează:

- Pentru susținerea și dezvoltarea colecției se va constitui un fond în valoare de 3.000.000 lei, destinat achiziționării de opere de artă de

---

¹¹ *Copia scrisorii D-lui Cioflec adresată D-lui prof. Sextil Pușcariu*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1929–1930, Cluj, 1930, p. 29 [infra: *Copia scrisorii ...*].

¹² SJAN Cluj, FUC, Cutia 33, *Rectorat din anul 1928–1929*, Nr. 2307/1928–1929.

¹³ SJAN Cluj, FUC, Dosar 400, *Procesele Verbale ale Senatului Universității din anul 1929–1930*, f. 57.

¹⁴ SJAN Cluj, FUC, Dosar 399, *Procesele Verbale ale Senatului Universității din anul 1928–1929*, f. 229.

¹⁵ SJAN Cluj, FUC, Cutia 33, *Rectorat din anul 1928–1929*, Nr. 2307/1928–1929 – f. 17.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ SJAN Cluj, FUC, Dosar 399, *Procesele Verbale ale Senatului Universității din anul 1928–1929*, f. 196.

către donator. După decesul acestuia, responsabilitatea va fi preluată de o comisie alcătuită din: Rectorul Universității, Directorul Pinacotecii¹⁸, un critic de artă reputat, un pictor și un sculptor¹⁹. Membrii comisiei vor avea un mandat de șase ani, cu posibilitatea reînnoirii la fiecare doi ani. Această comisie avea rolul de a prelua responsabilitatea donatorului după decesul său²⁰.

- Donația va purta numele de *Fundațiunea Virgil Cioflec*.
- Fundația va funcționa conform unui regulament de organizare, funcționare și administrare²¹.

- Fiecare lucrare va fi însoțită de acte de origine/autenticitate, păstrate într-un registru inventar cu mențiuni și detalii. În acest sens, s-a menționat: „fiecare obiect de artă va avea, pe cât se poate, acte de origine procurate de artist sau vânzător, sau oricine este calificat să le certifice autenticitatea. Aceste acte vor constitui o Arhivă gestionată și păstrată de direcția Pinacotecii”²². Toate aceste aspecte au fost prevăzute în regulamentul Fundației Virgil Cioflec și a fost aprobat de Senatul Universității în anul 1930²³. Pe baza celor expuse mai sus, putem constata că regulamentul fundației avea menirea de a contura un model instituțional ambițios de administrare și reflectă o preocupare pentru rigoarea utilizării fondurilor și autenticitatea documentară.

În completarea acestor prevederi, Virgil Cioflec a solicitat și acordarea unui permis CFR, motivând că Universitatea a procedat la fel și în cazul donației Sion²⁴. Într-una dintre scrisorile sale, Virgil Cioflec a menționat că „îmi saltă inima că am putut face o bucurie timpurie tineretului universitar, despărțindu-mă de marele Grigorescu și de divinul meu Luchian!”²⁵.

---

¹⁸ SJAN Cluj, FUC, Facultatea de Științe, Inventar 946, Dosar 294, *Regulamente, proiecte de legi și regulamente 1935–1936*, f. 88.

¹⁹ *Copia scrisorii ...*, p. 30.

²⁰ SJAN Cluj, FUC, Cutia 40, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 3036–1929–30, 16 iulie 1930.

²¹ *Copia scrisorii ...*, p. 31.

²² *Regulamentul fundației*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1929–1930, Cluj, 1930, p. 37.

²³ SJAN Cluj, FUC, Dosar 401, *Procesele Verbale ale Senatului Universității din anul 1930–1931*, f. 15.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

La solicitarea donatorului, a fost constituită o comisie de evaluare a colecției, formată din: pictorul Camil Ressu, directorul Școlii de Arte Frumoase din București și delegat al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, pictorul Ioan A. Steriadi, directorul Muzeului Kalinderu, profesorul Emil Panaitescu, reprezentant al Universității din Cluj și pictorul N.N. Tonitza, delegatul lui Virgil Cioflec²⁶. Scopul comisiei a fost acela de a evalua lucrările ce urmau a fi donate, iar valoarea colecției a fost estimată la suma de 7.546.000 lei²⁷. În continuarea demersului, între 1–3 noiembrie 1929, s-a organizat preluarea colecției, coordonată de Emil Panaitescu²⁸. Rectoratul Universității a primit un raport detaliat cu privire la preluarea colecției Virgil Cioflec. S-a solicitat suma de 100.000 de lei pentru împachetarea, transportul, asigurarea și amenajarea colecției în condiții adecvate²⁹. Procesul a fost îngreunat de lipsa fondurilor, iar Emil Panaitescu a cerut sprijinul Rectoratului pentru a interveni la Minister³⁰. În cele din urmă, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice a alocat doar 30.000 lei pentru transport. Un rol esențial în acest proces l-a avut custodele Niță Călinescu de la Muzeul Kalinderu, cu o experiență complexă în ceea ce privește transportul și asigurarea pieselor de artă. Ulterior, Emil Panaitescu l-a informat pe Rectorul Emil Hațieganu despre sosirea colecției la Cluj, sugerând transmiterea unor scrisori de mulțumire către membrii comisiei³¹.

De asemenea, Rectoratul Universității „Regele Ferdinand I” a fost informat de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice cu privire la Decretul Regal nr. 782/1930 prin care se autoriza acceptarea donației Virgil Cioflec³². Autorizarea a fost formalizată prin documentul înregistrat cu numărul 782 din 6 martie 1930 și aprobat de Consiliul de Miniștri (nr. 3315/1930), iar prin adresa 1502/1930 se prevedea deschiderea creditului de 3.000.000 lei necesar pentru constituirea

---

²⁶ SJAN Cluj, FUC, Cutia 33, *Rectorat din anul 1928–1929*, Nr. 2307–1928–29.

²⁷ *Fundația Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1929–1930, Cluj, 1930, p. 29.

²⁸ SJAN Cluj, FUC, Cutia 33, *Rectorat din anul 1928–1929*, Nr. 196/1929, 6 noiembrie 1929.

²⁹ SJAN Cluj, FUC, Cutia 35, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 151/1929 și Nr. 2754–1928–1929.

³⁰ *Ibidem*, Nr. 2307/1928–1929, f. 13.

³¹ SJAN Cluj, FUC, Cutia 33, *Rectorat din anul 1928–1929*, Nr. 196/1929, 6 noiembrie 1929.

³² *Ibidem*, Nr. 2649/1929–1930.

Fundațiunii Virgil Cioflec. La scurt timp, a fost redactat și regulamentul de funcționare al acesteia.

Deși Virgil Cioflec își exprimase dorința ca fundația ce-i va purta numele să fie înființată cât mai curând, procesul s-a dovedit anevoios. Principala dificultate a fost legată de fondul de 3 milioane, care nu a fost prevăzut în buget, astfel a fost nevoie de o sumă extraordinară. Pentru a urgenta rezolvarea situației, Sextil Pușcariu s-a deplasat la București pentru a discuta cu Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Nicolae Costăchescu, și cu Prim-Ministrul Iuliu Maniu, subliniind riscul ca Universitatea să piardă donația în lipsa sprijinului financiar. Din păcate, răspunsul nu a fost favorabil, iar Sextil Pușcariu a fost nevoit să-i comunice situația donatorului. Într-o informare adresată Rectoratului, Sextil Pușcariu a prezentat discuțiile purtate la Minister și cu Virgil Cioflec, acesta susținând că „nu vreau ca un act suflesc generos să fie pus la carantina așteptării”, cerându-și tablourile înapoi³³. Conform convenției inițiale, Virgil Cioflec putea achiziționa lucrări pentru viitoarea Pinacotecă pentru care deja făcuse aranjamente în valoare de 140.000 lei³⁴. În acest context, se poate constata că donatorul a fost descurajat în fața formalităților birocratice și de lipsa unui sprijin ferm din partea autorităților centrale.

Având în vedere complexitatea situației, s-a impus intervenția conducerii Universității. În acest context, Emil Racoviță a înaintat Primului Ministru un document oficial care detalia conținutul donației, criteriile de utilizare și administrare, precum și prevederile privind fondul destinat colecției. Pentru a asigura finalizarea procesului, suma de 3 milioane de lei a fost avansată din fondul de 25 milioane de lei alocat Universității din Cluj pentru împrumutul de refacere, cu promisiunea că suma va fi restituită din bugetul anului 1930³⁵. Documentul transmis autorităților centrale a fost însoțit de actele justificative privind constituirea Fundației, aprobate de Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, precum și de inventarul cu expertiza realizată de cei trei pictori. Prin documentul emis s-a solicitat înscrierea oficială a sumei de 3.000.000 lei în bugetul pentru 1930, respectând astfel obligațiile asumate prin actul de fundație³⁶.

³³ SJAN Cluj, FUC, Cutia 35, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 471–1929–1930.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ SJAN Cluj, FUC, Cutia 38, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 1628, f. 1–3.

³⁶ SJAN Cluj, FUC, Cutia 35, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 471–1929–1930, 15 noiembrie 1929.

La începutul anului 1930, conducerea Universității clujene a reluat demersurile pe lângă Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, subliniind importanța sprijinului financiar și necesitatea respectării angajamentelor. Rectorul Emil Racoviță a insistat că donatorul merită mai multă considerație, iar Universitatea, în calitate de beneficiar, riscă să fie percepută responsabilă pentru întârzierea procesului³⁷. Încă de la începuturi, Pinacoteca „Virgil Cioflec” a fost supusă încercărilor, fiind afectată de perioada crizei financiare, în contextul în care guvernul nu a alocat fondul de 3 milioane de lei care a fost prevăzut în actele oficiale³⁸. În ciuda numeroaselor demersuri inițiate de profesorii Sextil Pușcariu, Emil Panaitescu și Rectorul Emil Racoviță, autoritățile vremii, respectiv Primul Ministru și Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, au refuzat să își respecte angajamentele asumate³⁹. Un moment cu o încărcătură aparte a avut loc în anul 1930, când Rectorul Universității de la acea vreme, Emil Racoviță și-a anunțat demisia⁴⁰. În acest sens, a întocmit un document oficial prin care și-a exprimat argumentele care au condus la această decizie. Acesta a descris contextul general al Universității și criza prin care trecea instituția la doar un deceniu de administrație românească⁴¹. Anul 1930 a avut un impact semnificativ prin adoptarea noii legi a învățământului superior. Emil Racoviță a fost ales rector cu unanimitate de voturi, fiind conștient de greutățile pe care urma să le înfrunte. În primul rând, principala problemă a Universității a fost reprezentată de subfinanțările constante, pe lângă subminarea autonomiei universitare, instituția fiind nevoită să se racordeze la tendințele centralizatoare ale administrației centrale⁴². Sprijinul guvernului nu a existat, ceea ce a afectat mult dezvoltarea Universității. Momentul donației Virgil Cioflec a constituit un episod central al crizei, prin stabilirea condiției de alocare a fondului de 3 milioane de lei. Rectorul a punctat faptul că s-au făcut toate demersurile necesare, însă fără rezultat. Această acțiune a fost o lovitură pentru Universitate, iar semnătura rectorului fusese compromisă⁴³. Un alt aspect important de

³⁷ *Ibidem*, Nr. 471–1929–1930.

³⁸ Ion Breazu, *Donația Virgil Cioflec*, „Societatea de Măine”, anul VII, nr. 8–9, 15 aprilie – 1 mai 1930, p. 174.

³⁹ SJAN Cluj, FUC, Cutia 38, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 1564–1929/30, nr. 14617.

⁴⁰ *Ibidem*, Nr. 1628, f. 1–3.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

menționat este că Emil Racoviță nu a renunțat la această funcție din lipsă de voință, ci din cauza faptului că Universitatea nu putea funcționa corespunzător fără sprijinul sigur și constant al guvernului. Toate blocajele și lipsa de răspuns din partea autorităților au condus la diverse întârzieri administrative, inclusiv finalizarea donației lui Virgil Cioflec⁴⁴. Decizia de a demisiona a fost o formă de protest, menită să atragă atenția asupra blocajelor administrative. În același timp, Emil Racoviță și-a exprimat susținerea la funcția de rector a lui Iuliu Hațieganu, fiind convins că ar putea menține echilibrul Universității. La scurt timp după actul de protest al lui Emil Racoviță, acesta primește aprobarea guvernului privind fondul colecției Virgil Cioflec. Cu toate acestea, a vrut să-și mențină decizia, viitorul fiind unul imprevizibil, iar gestul său a fost unul cugetat⁴⁵. Corpul profesoral s-a mobilizat și, împreună cu Senatul Universității, i-au cerut lui Emil Racoviță să revină asupra demisiei și să-și reia calitatea de rector conferită în unanimitate. În cele din urmă, acesta revine asupra deciziei și își reia poziția⁴⁶.

În vederea consolidării financiare a Fundației Virgil Cioflec, Rectoratul Universității a adoptat o strategie care prevedea depunerea sumei alocate la Banca Națională, iar titlurile de rentă urmau să fie păstrate la sucursala Băncii Albina⁴⁷. Pentru constituirea fondului Fundației Cioflec, Consiliul de Miniștri a aprobat, prin Hotărârea nr. 1502/1930, alocarea unui credit extraordinar în valoare de 3.000.000 lei, inclus în bugetul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru anul 1930. Conform reglementărilor, suma urma să fie depusă la Casa de Depuneri și Consemnațiuni din București, cu scopul de a fi transformată fie într-o rentă de stat, fie într-o despăgubire prin expropriere. În privința dobânzilor, acestea urmau a fi folosite pentru achizițiile de artă. Creditul extraordinar era acoperit din fondul de credite suplimentare și extraordinare prevăzut în bugetul general al statului⁴⁸. Universitatea din Cluj și-a exprimat nemulțumirea cu privire la taxa de conservare impusă de Casa de Depuneri. În fapt, Casa de Depuneri a anunțat că de la 1 ianuarie urma să perceapă o taxă de conservare de 1,80% pentru efectele

---

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, Nr. 1628–1826–1929–30.

⁴⁷ SJAN Cluj, FUC, Dosar 400, *Procesele Verbale ale Senatului Universității din anul 1929–1930*, f. 245.

⁴⁸ SJAN Cluj, FUC, Cutia 40, *Rectorat din anul 1929–1930*, Copie după decretul regal nr. 3315/1930.

depuse⁴⁹. Universitatea a înaintat un memoriu prin care a argumentat caracterul disproporțional al taxei, prevalându-se de faptul că, în străinătate, această taxă nu depășea 0,50%⁵⁰. În cele din urmă, s-a decis concentrarea fondurilor Universității într-o altă instituție precum Banca Națională sau alte bănci agreate de stat⁵¹. În primăvara-vara anului 1930 s-a purtat o corespondență cu Banca Albina privind titluri de rentă. La 3 mai 1930, Banca Albina a anunțat conducerea Universității din Cluj cu privire achiziția de rentă pentru împrumut în valoare de 5.797.100 lei pentru suma netă de 3.000.000 lei⁵². Conducerea Universității a solicitat depunerea titlurilor la sucursala din Cluj, iar depozitul să fie pe numele Fundației Virgil Cioflec⁵³. Pentru modificări ulterioare era nevoie de aprobarea Senatului Universitar. Rectoratul avea responsabilitatea administrării fondului, fiind abilitat să încaseze cupoanele și să dispună de veniturile generate. Fondul fundației era structurat în două componente, iar utilizarea sumelor provenite din aceste venituri se realiza astfel:

- Fondul A, reprezentând 90% din total (aproximativ 285.500 lei anual), era destinat donatorului, cu scopul achiziționării operelor de artă⁵⁴.
- Fondul B, reprezentând 10% din total (circa 23.500 lei anual), era alocat pentru activități logistice precum transportul și instalarea operelor, catalogarea și amenajarea sălilor.

Sumele neutilizate erau depuse temporar în bănci din Cluj, cu dobândă, fără a fi capitalizate în lipsa acordului Senatului și al donatorului. Fondul B putea fi transferat, parțial sau integral, în Fondul A, cu aprobarea directorului Pinacotecii și a Rectorului⁵⁵. Pentru asigurarea transparenței financiare, Rectoratul era obligat să țină o evidență riguroasă printr-un registru-jurnal special, cu toate cheltuielile,

---

⁴⁹ SJAN Cluj, FUC, Cutia 39, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 1721–1929/30, 22 martie 1930.

⁵⁰ SJAN Cluj, FUC, Cutia 40, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 3036–1929–30, 16 iulie 1930.

⁵¹ SJAN Cluj, FUC, Cutia 39, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 1721–1929/30, 22 martie 1930.

⁵² SJAN Cluj, FUC, Cutia 40, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 3036–1929–30, 16 iulie 1930.

⁵³ SJAN Cluj, FUC, Cutia 39, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 2649–1929/30, 12 iunie 1930.

⁵⁴ SJAN Cluj, FUC, Cutia 40, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 3036–1929–30, 16 iulie 1930.

⁵⁵ *Ibidem*.

actele justificative, păstrate atât la Rectorat, cât și la Direcția Pinacotecii. De asemenea, Rectoratul avea responsabilitatea de a prezenta un raport anual detaliat Senatului Universitar cu privire la evoluția Pinacotecii, relația ei cu societatea, expoziții dacă era cazul și situația financiară. Acest raportul a fost inclus și în Anuarul Universității, care conținea bilanțul și achizițiile realizate anual⁵⁶. Pe lângă achizițiile de artă, o parte din buget a fost direcționată către cheltuieli administrative, precum suma de 20.000 lei alocată pentru perdele – o investiție justificată prin necesitatea amenajării corespunzătoare a spațiului destinat expunerii⁵⁷.

De remarcat este viziunea donatorului și bunele intenții ale acestuia care a avut în vedere dezvoltarea colecției în viitor. Prin stabilirea fondului financiar alocat, colecția a fost obligată să se îmbogățească anual prin opere de artă, iar în anii 1942 se considera că „așa a ajuns Pinacoteca Cioflec ca astăzi să poată sta alături de cele mai celebre colecții particulare din țară”⁵⁸.

Deschiderea oficială a pinacotecii către public urma să aibă loc cu ocazia serbărilor aniversare ale Universității din 1930, iar expoziția avea să rămână în continuare deschisă publicului, având un caracter permanent. Inaugurarea a avut loc cu prilejul prezenței Regelui Carol al II-lea și a Reginei Maria la 21 octombrie 1930. În acest context „Majestatea Sa Regele a mulțumit autorităților universitare și l-a felicitat pe donator, apoi Majestatea Sa Regele a examinat de aproape tablourile de Grigorescu, Luchian și alți câțiva pictori, primind lămuriri din partea d-lui Virgil Cioflec”⁵⁹. Tot în acest context, M.S. Regele l-a distins pe Virgil Cioflec cu ordinul Coroana României în gradul de Comandor⁶⁰.

Colecția a fost așezată în sălile Institutului de Studii Clasice, fiind instalată chiar de către donator împreună cu profesorul Panaitescu, directorul Institutului⁶¹. Clădirea s-a aflat pe str. General Gherescu, nr. 2

---

⁵⁶ *Regulamentul fundației*, p. 36.

⁵⁷ SJAN Cluj, FUC, Dosar 406, *Procesele Verbale ale Senatului Universității din anul 1936–1937*, f. 266.

⁵⁸ Olimpiu Boitoș, *Progresul cultural al Transilvaniei după Unire*, Sibiu, Edit. Tipografia Cartea Românească din Cluj, 1924, p. 72.

⁵⁹ Ioachim Crăciun, *Serbările jubiliare ale Universității din Cluj la împlinirea primului deceniu 1920–1930 și activitatea ei științifică în primul deceniu 1920–1930*, Cluj, Edit. Tipografia Cartea Românească, 1930–1933, p. 131.

⁶⁰ SJAN Cluj, FUC, Cutia 33, *Rectorat din anul 1928–1929*, Nr. 2307–1928–29.

⁶¹ *Fundația Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1929–1930, Cluj, 1930, p. 29.

(astăzi, str. Constantin Daicoviciu, nr. 2) și adăpostea mai multe colecții, inclusiv un muzeu de antichități. Institutul avea la bază două direcții principale; prima face referire la organizarea și valorificarea într-o manieră cât mai potrivită a colecțiilor sale, iar cea de-a doua s-a axat pe cercetarea și valorificarea rezultatelor prin publicații⁶². Încă din primii ani de funcționare, Pinacoteca a beneficiat și de alte donații, precum cea a lui Anastasie Simu, formată din 8 tablouri și desene⁶³, o donație de 3 tablouri de la Ministerul Cultelor și Artelor și încă un tablou de la Ministerul de Interne⁶⁴.

La un moment dat, Universitatea a trimis informații privind înmânarea brevetelor de decorații. Astfel, Virgil Cioflec urma să fie decorat cu ordinul coroana României nr. 3565, și să-i fie înmânat personal pe str. Dorobanților nr. 81, București⁶⁵.

În anul 1930, trei dintre lucrările care făceau parte din colecția Cioflec, semnate de pictorul Ștefan Luchian, au fost expuse cu ocazia unei expoziții de pictură românească de la Haga⁶⁶. De asemenea, la un moment dat Fundația Regală a înaintat o cerere prin care solicita împrumutul unor lucrări pentru Expoziția internațională de la Bruxelles, inițiativă aprobată de Rectoratul Universității, care, la rândul său, a solicitat polițe de asigurare pentru operele împrumutate⁶⁷. Lucrările care au făcut parte din expoziție au fost semnate de Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Nicolae Tonitza, Ștefan Luchian și inclusiv sculptura *Sfinx* de D. Paciurea⁶⁸.

La finalul anului 1933, Rectorul de la acea vreme, Florian Ștefănescu Goangă, îi trimite o scrisoare lui Virgil Cioflec prin care își exprimă în numele Universității mulțumirile și recunoștința pentru contribuția sa la cultura universitară. S-a menționat că Pinacoteca era deschisă permanent publicului larg, fiind vizitată săptămânal de elevi,

---

⁶² *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj, Institutul de Studii Clasice, Pinacoteca V. Cioflec*, Cluj, Edit. Cartea Românească, 1933, p. 3.

⁶³ Vasile Pușcaș, *Universitate, Societate, Modernizare. Idealul universității moderne*, Cluj-Napoca, Edit. Școala Ardeleană, 2019, p. 334–335.

⁶⁴ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 7.

⁶⁵ SJAN Cluj, FUC, Cutia 42, *Rectorat din anul 1930–1931*, Nr. 3565.

⁶⁶ *Institutul de Studii Clasice*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1929–1930, Cluj, 1930, p. 181.

⁶⁷ SJAN Cluj, FUC, Dosar 404a, *Procesele Verbale ale Senatului Universității din anul 1934–1935*, f. 212.

⁶⁸ SJAN Cluj, FUC, Cutia 76, *Rectorat din anul 1935*, Nr. 1350–1935.

studenți și alte categorii de public. Scrisoarea avea menirea de a evidenția interesul publicului și rolul educativ al acesteia⁶⁹.

De-a lungul anilor, au existat mai multe solicitări de expunere a lucrărilor din Pinacoteca „Virgil Cioflec” în cadrul unor expoziții. Un alt exemplu a avut loc la 1 martie 1939, când Directorul Institutului de Studii Clasice a trimis un răspuns pozitiv la solicitarea Universității cu privire la cedarea celor 24 de lucrări ale lui Ștefan Luchian și bustul acestuia pentru expoziția retrospectivă organizată în acest sens⁷⁰. Inițiativa a aparținut Academiei Române și lui Virgil Cioflec, iar transportul operelor urma să fie asigurat de către Niță Călinescu⁷¹.

Pinacoteca „Virgil Cioflec” cuprindea lucrări reprezentative pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea, respectiv, secolul al XX-lea, principalele curente fiind clasicismul, realismul, impresionismul și expresionismul⁷². Conform donatorului „menirea Pinacotecii Virgil Cioflec este să fie în domeniul artelor plastice un educator al marelui public și un dascăl și sfătuitor al tinerei generații artistice, năzuind ca prin achiziții nouă să țină mereu pas cu arta modernă”⁷³.

Organizarea Pinacotecii

Înainte de toate trebuie să avem în vedere faptul că educația și viața artistică din anii ‘30 ai secolului XX în spațiul transilvănean nu a fost reprezentată de o instituție dedicată sau printr-un alt centru cultural⁷⁴. La acea vreme, Ardealul nu dispunea de un muzeu destinat operelor de artă⁷⁵. În acest context, Pinacoteca „Virgil Cioflec” avea să-și dovedească utilitatea în timp⁷⁶. Din perspectiva compoziției sale, colecția reflecta gusturile donatorului fără a putea fi considerată o expresie reprezentativă pentru arta românească modernă⁷⁷.

⁶⁹ SJAN Cluj, FUC, Cutia 63, *Rectorat din anul 1932–1933*, Nr. 4580–1933.

⁷⁰ SJAN Cluj, FUC, Cutia 113, *Rectorat din anul 1939*, Nr. 757/1939.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Virgil Vătășianu, *Colecțiile de artă de la Institutul de Studii Clasice din Cluj*, „Boabe de grâu”, An IV, 1933, nr. 1, p. 2.

⁷³ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 7–8.

⁷⁴ Aurel Ciupe, *Problema artelor plastice în Ardeal*, „Societatea de Măine”, Anul XII, 1–15 Iulie 1930, nr. 13–14, p. 275.

⁷⁵ Alexandru Tohăneanu, *Plastica ardeleană*, „Societatea de Măine”, anul XII, nr. 11–12, noiembrie–decembrie 1935, p. 177.

⁷⁶ V. Beneș, *Pinacoteca Virgil Cioflec*, „Gazeta Ilustrată”, anul VII, nr. 1–2, ianuarie–februarie 1938, p. 3.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 3.

Aceasta a fost organizată în trei săli, două mai mici și una mai mare, după cum urmează: Sala I: lucrările semnate de Nicolae Grigorescu, sala II: lucrările pictorului Ștefan Luchian și sala III (cea mai mare): restul lucrărilor⁷⁸. Cea de-a treia sală cuprindea diverse lucrări contemporane semnate de artiști precum: Gabi Popescu, Nicolae Tonitza, Iosif Iser, Lucian Grigorescu și alții⁷⁹. Sălile au fost dotate cu sisteme de instalație electrică, cu scopul de a oferi publicului o experiență cât mai plăcută⁸⁰. Dispunerea lucrărilor a realizat-o pictorul clujean Catul Bogdan⁸¹. După instalarea colecției Virgil Cioflec în cadrul Institutului de Studii Clasice, la 9 decembrie 1929 s-a solicitat pază suplimentară, clădirea adăpostind pe lângă colecția de artă care a fost estimată la 7,5 milioane de lei, și un tezaur și o colecție de monede de aur. Astfel s-a impus necesitatea unui sistem de pază suplimentară, după cum se procedase și în cazul Muzeul de Antichități din București, unde existau două persoane responsabile de paza spațiului. Solicitarea i-a fost adresată Chestorului Poliției din Cluj⁸².

Dezvoltarea din perioada interbelică a Universității românești din Cluj s-a datorat și înființării și dezvoltării de institute, cum a fost și în cazul Institutului de Studii Clasice realizat la inițiativa profesorului Vasile Pârvan. Această instituție a reprezentat domeniile umaniste precum: filosofie, istorie și arheologie. La scurt timp de la înființare, instituția a intrat într-un proces de organizare începând cu anul 1929 și s-a întins pe o durată de aproximativ trei ani. Noua configurare a institutului a fost astfel:

- parter – Lapidariul roman și medieval
- etajul I – secția preistorică și secția daco-romană
- etajul II – secția de artă medievală și modernă (în trei săli a fost adăpostită colecția Cioflec), plus alte mici colecții de obiecte egiptene și grecești⁸³.

---

⁷⁸ Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 2.

⁷⁹ V. Beneș, *Pinacoteca V. Cioflec* în „Gazeta Ilustrată”, anul III, nr. 1, ianuarie 1934, p. 6–7.

⁸⁰ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 8.

⁸¹ Oana Lucia Dimitriu, *op. cit.*, p. 161.

⁸² SJAN Cluj, FUC, Cutia 35, *Rectorat din anul 1929–1930*, Nr. 521–1929/30, 9 decembrie 1929.

⁸³ *Institutul de Studii Clasice din Cluj*, „Gazeta Ilustrată”, an II, nr. 5, mai 1933, p. 90.

După reorganizare, unele spații au fost deschise spre a fi explorate și descoperite de publicul larg, inclusiv „o colecție de tablouri, de artiști streini și ardeleni, completează în chip norocos această secție de artă medievală”⁸⁴.

Sala I: Grigorescu

Sala Grigorescu a cuprins 21 de picturi în ulei, două acuarele, o sepie și opt desene. Cea mai veche lucrare a fost realizată în anul 1856, în care regăsim elementele bizantino-clasicizante specifice perioadei de început a pictorului Nicolae Grigorescu⁸⁵. Lucrarea dedicată Împăraților Constantin și Elena, realizată în stil bizantin, atestată și calitatea sa de pictor de biserici⁸⁶. Au fost expuse lucrări din perioada de formare în afara țării, ne referim aici la lucrările sale realiste. În această etapă, pictorul a fost preocupat să evidențieze subiectele prin lumini și umbre, folosind un colorit redus. Dintre operele relevante pentru faza sa inițială sunt următoarele: *Copil șezând nud*, *Țăran șezând cu traista în spinare și Băiat cu mâinile în buzunar*⁸⁷. Perioada realismului matur prezintă lucrări în care artistul explorează lumina și umbra: *Turci prizonieri*, *Capete de vită*, *Portiță și biserică*, *Capete de cal*, *Capete de evrei galațieni*, *Băiat de mahala cu pasăre*, *Fetiță*, *Evreu galițian* – pe verso *Convalescență*, *Peisaj cu cumpănă*, *Nicopole*, *Cățelul pictorului și Autoportret*⁸⁸.

Influențele expresioniste, vizibile în etapa următoare, s-au manifestat prin accente cromatice mai îndrăznețe, exemplificate de lucrarea *Țigania cu ursul*⁸⁹. Atele lucrări din această perioadă includ: *Vitre*, *Casa teslarului*, *Fecior boeresc*, *Clăie de fân*, *Pe valea Buzăului*, *Peisaj de toamnă*, *Livadă înflorită*, *Peisaj la Posada și Râpă pe valea Prahovei*⁹⁰. Ultima fază din parcursul său artistic a cuprins lucrări impresioniste, cu schimbări pe mai multe planuri, unele dintre ele fiind lipsite de culoare⁹¹. Începând cu anul 1896, peisajul românesc a devenit

---

⁸⁴ *Ibidem*, p. 90.

⁸⁵ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 11.

⁸⁶ Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 2.

⁸⁷ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 12.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 12.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 12.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 12.

⁹¹ Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 3.

tema centrală în lucrările artistului, dintre care menționăm: *Luminiș*, *Car cu boi*, *Peisaj de primăvară*, *Ulcică cu flori de munte* și *Dimineață la munte*⁹². „Toată opera lui Grigorescu după 1896 e un imn închinat peisajului românesc scăldat în soare”⁹³.

În centrul sălii a fost expus bustul lui Ludwig van Beethoven, realizat de Dimitrie Paciurea. Așadar, sala Grigorescu a adăpostit la începutul anilor '30 ai secolului XX o serie de lucrări, atât picturi, cât și desene care au reușit să reliefeze evoluția artistică lui Grigorescu.

Nicolae Grigorescu s-a născut la data de 15 mai 1834–1838 (presupuneri asupra anului nașterii)⁹⁴ în comuna Pitaru, numită mai târziu Văcărești-de-Răstoace (jud. Dâmbovița). A fost interesat de artă din copilărie, în jurul vârstei de 10 ani deja participa la ateliere de iconografie, beneficiind astfel de o introducere în arta bizantină. S-a remarcat în arta bisericească, astfel în următorii ani și-a desfășurat activitatea în mai multe locații precum: Mănăstirea Zamfira (jud. Prahova), Mănăstirea Neamț (jud. Neamț), Agapia (jud. Neamț)⁹⁵. Este unul dintre pictorii care introduc curentul clasicist în bisericile noastre.

În anul 1862, a avut loc prima sa călătorie, inițial la Viena, Berlin, ulterior stabilindu-se lângă Paris, unde interesul său artistic s-a îndreptat către realismul francez⁹⁶. Un moment important în cariera sa artistică a avut loc în anul 1866, când a participat la expoziția artiștilor francezi, eveniment în care Napoleon al III-lea a achiziționat două tablouri⁹⁷.

Parcursul pictorului Nicolae Grigorescu a debutat cu lucrări realizate în stil bizantino-clasicizant, ulterior în baza experiențelor din mediu francez și inspirat de școlile realiste, și-a creat propriul stil, astfel „valorilor de lumină și de umbră li se adaugă cele coloristice, fără însă ca Grigorescu să urmărească vreodată probleme optice de descompunere și compunere a culorilor în sensul impresionismului evoluat”⁹⁸. În România s-a stabilit definitiv în 1887, explorând zonele de țară, din 1900

⁹² *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 13.

⁹³ Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 3.

⁹⁴ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 9.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁹⁶ Virgil Cioflec, *Grigorescu cu 132 ilustrații*, București, Edit. Cultura Națională, 1925, p. 13.

⁹⁷ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 10.

⁹⁸ Mircea Țoca, *Academician Profesor Doctor Docent Virgil Vătășianu*, Cluj-Napoca, 1979, p. 9.

---

mutându-se definitiv la Câmpina, desființându-și atelierul din București. A decedat la 21 iulie 1907⁹⁹.

Sala II: Luchian

Sala Luchian a cuprins în total 19 lucrări dintre care 11 tablouri, șapte pasteluri și un desen în cărbune și peniță¹⁰⁰. Toate lucrările expuse provin din epoca sa de maturitate. Lucrările sale au evidențiat preocuparea asupra elementelor redade cu secțiuni bine delimitate fiecare cu propria expresie artistică. În acest sens, ne stau drept mărturie următoarele lucrări: *Brădet*, *Spre cimitir* și *Sălciile*¹⁰¹. A experimentat jocul dintre lumină și umbră, însă cu toate acestea Ștefan Luchian a fost maestrul coloritului, tehnica sa preferată fiind pastelul.

Dintre ultimele sale lucrări, expuse și în pinacoteca, majoritatea au reprezentat naturi moarte (*Peisaj la Brebu*, *Crizanteme*, *Zarzavat*, *Peisaj la Moinești-Bacău* și *Bucătărie la mănăstirea Brebu*) din anii 1908, respectiv, 1909, „reflectând tendința spre sintetizare”¹⁰². Această tendință poate fi remarcată și în cele două portrete: *Autoportretul* (1906) și *Portretul doamnei Zizi Cioflec* (1907)¹⁰³. Tablourile în care florile sunt centrul de interes sunt greu de egalat (*Vâzdoage*, *Gălbenele*, *Garoafe*, *Buchet de tufănele*, *Liliac și garoafe*, *Oală cu tufănele* și *Tufănică*)¹⁰⁴.

În sala Luchian a fost expus și un mic peisaj semnat de Ion Andreescu (1851–1882). Pictor format în Franța, la școala realistă.

Ștefan Luchian s-a născut în județul Botoșani, în comuna Ștefănești, la 1 februarie 1868, fiind fiul lui Dimitrie Luchian. Tânărul Luchian avea veleități artistice care s-au manifestat mai intens în perioada liceului, mai ales asupra desenului. Ulterior, a urmat cursurile Școlii de Belle-Arte din București, dar și cele ale Conservatorului de Muzică, studiind flautul¹⁰⁵. În afara mediului academic, a fost sub

---

⁹⁹ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 11.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 18.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 19.

¹⁰² *Ibidem*, p. 19.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 19.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 20.

¹⁰⁵ Virgil Cioflec, *Luchian cu 60 ilustrații*, București, Edit. Cultura Națională, 1924, p. 29.

îndrumarea și atenta supraveghere a lui Nicolae Grigorescu. Influență care s-a remarcă și în lucrările sale, cu idei de natură istoriografică, peisaje românești și țărăncuțele, subiecte tipice pentru maestrul Nicolae Grigorescu¹⁰⁶. În perioada 1889–1893, a studiat la München și Paris fiind interesat de marii artiști Antonio da Correggio, Rembrandt și modernii Vincent van Gogh și Paul Cezanne. Lucrările sale s-au bazat pe realitate, pictând lucrurile înconjurătoare, o floare, un peisaj, în acest sens susținea că „natura cu nimic n-o sperii; trebuie să te rog să te primească lângă ea”¹⁰⁷.

Pasiunea și dragostea sa pentru flori a fost bine cunoscută. Totodată acest subiect a fost cel mai prezent și valorificat de Luchian. În toate lucrările sale se poate remarca pasiunea, astfel a reușit în timp să câștige simpatia privitorilor. S-a dedicat întru totul acestui proces, până la ultima suflare, la 28 iunie 1916, la vârsta de 47 de ani¹⁰⁸.

Virgil Cioflec a fost un admirator al celor doi artiști (Nicolae Grigorescu și Ștefan Luchian) în acest sens dedicându-le câte un album fiecăruia, pe lângă alte articole și studii.

Sala III

La începuturile Pinacotecii, cea de-a III-a sală cuprindea cele mai multe lucrări realizate în diverse tehnici¹⁰⁹. Acest spațiu a ridicat cele mai multe probleme și neajunsuri, pornind de la spațiul insuficient sau iluminatul neconform, motiv pentru care lucrările s-au finalizat mai greu. Această sală a cuprins lucrări semnate de diverși artiști, începând cu reprezentantul școlii clasiciste, Sava Henția, până la reprezentanți ai curentului modernist: Theodor Pallady, Camil Ressu, Iosif Iser, Marius Bunescu, Aurel Ciupe, Ion Theodorescu-Sion, Nicolae Tonitza, Rodica Maniu, Gabriel Popescu, Lucian Grigorescu, Sabin Pop, Anastase Demian, Petre Iorgulescu-Yor, I. Nițescu, Constantin Artachino, Stoica Dumitrescu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna¹¹⁰. În cele ce urmează vom prezenta pe scurt artiștii reprezentativi pentru anumite curente artistice:

- Realism: Nicolae Vermont, Marius Bunescu (realismul mai modern)

¹⁰⁶ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 17.

¹⁰⁷ Virgil Cioflec, *Luchian cu 60 ilustrații*, p. 6.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 38.

¹⁰⁹ Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 4.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 4.

- Impresionism: Gabriel Popescu (desene în cărbune), Aurel Ciupe
- Expresionism: Sabin Pop, Anastasie Demian, Lucian Grigorescu, Iosif Iser, Rudolf Iorgulescu-Yor, Rodica Maniu, Camil Ressu, Ion Teodorescu-Sion și Nicolae Tonitza¹¹¹.

Colecția a cuprins și câteva lucrări care nu au fost expuse de la alți artiști precum: I. Nițescu, Constantin Artachino și Rudolf Schweitzer-Cumpăna¹¹². Această sală a cuprins lucrările care prezentau noile tendințe ale vremii, „idealul modern stă în tendința de a da tabloului o expresivitate cât mai puternică prin mijloace cât mai simple, de unde și numele generic de expresionism, divizat în nesfârșite școli, caracterizate prin nuanțe de ordin secundar”¹¹³.

Evoluția colecției Virgil Cioflec în perioada interbelică. Situația pe ani universitari

○ **An universitar: 1929 – 1930**

La momentul constituirii donației, colecția Virgil Cioflec cuprindea 78 de lucrări, reflectând o afinitate clară a donatorului pentru artiștii Nicolae Grigorescu și Ștefan Luchian, deja recunoscuți și apreciați. Evaluată la suma de 7.546.000 lei¹¹⁴, colecția includea atât lucrări de referință, cât și desene și studii, acoperind o diversitate artistică de subiecte, precum peisaje, portrete și naturi statice.

○ **An universitar: 1930 – 1931**

Conform Anuarului Universității din Cluj 1930-1931, fondurile fundației au fost distribuite astfel:

- ❖ **Fondul A:** 493.726 lei: sumă a fost utilizată pentru achiziționarea a 15 lucrări¹¹⁵.
- ❖ **Fondul B:** 55.471 lei: sumă a fost utilizată pentru transportul și amplasarea operelor de artă și de asemenea întreținerea Pinacotecii.

Se remarcă o preocupare constantă pentru conservarea și expunerea adecvată a operelor de artă, precum și pentru dotarea spațiului cu

¹¹¹ *Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj ...*, p. 25.

¹¹² *Ibidem*, p. 29.

¹¹³ *Ibidem*, p. 24.

¹¹⁴ *Estimarea colecției*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1929–1930, Cluj, 1930, p. 32–34.

¹¹⁵ *Fundația Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1930–1931, Cluj, 1931, p. 32.

mobilier. Pe lângă artiștii achiziționați se numără: Lucian Grigorescu, Iosif Iser și Camil Ressu.

○ **An universitar: 1931 – 1932**

În decursul acestui an universitar s-au consemnat următoarele: bilanțul fundației Virgil Cioflec și modul de utilizare a bugetului. Îmbogățirea efectivă a colecției s-a realizat prin următoarele achiziții: 24 de piese dintre care: 11 desene, 12 tablouri și un bronz¹¹⁶. Achizițiile au fost diversificate, cu o prezență semnificativă a lucrărilor semnate de Nicolae Tonitza, Gabriel Popescu și Iosif Iser.

○ **Anul universitar: 1932 – 1933**

În acest an universitar, colecția a fost completată doar cu două lucrări¹¹⁷. Achizițiile reflectă o orientare deliberată către valoarea estetică și simbolică a operelor, în detrimentul acumulării cantitative.

○ **Anul universitar: 1933 – 1934**

Extinderea colecției a continuat cu 21 de lucrări¹¹⁸ provenind de la artiști precum Camil Ressu, Marcel Iancu și Corneliu Medrea. Se remarcă un interes pentru portrete și lucrări de mici dimensiuni, realizate în tehnici variate, inclusiv piese de bronz.

○ **Anul universitar: 1934 – 1935**

Pe parcursul acestui an universitar s-au achiziționat 45 de lucrări¹¹⁹, abordând teme diverse: peisaje, portrete și naturi moarte și tehnici variate: gravură, acuarelă, pictură în ulei până la desene. Printre artiștii nou introduși în colecție se numără Avakian Hrandt și Paul Miracovici.

○ **Anul universitar: 1935 – 1936**

Colecția s-a îmbogățit cu 42 de lucrări¹²⁰, majoritatea desene și schițe semnate de Nicolae Grigorescu și Marcel Iancu. Se observă un interes major pentru îmbogățirea colecției cu tehnici noi.

---

¹¹⁶ *Fundația Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1931–1932, Cluj, 1932, p. 61–62.

¹¹⁷ *Fundația Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1932–1933, Cluj, 1933, p. 41.

¹¹⁸ *Fundația Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1933–1934, Cluj, 1934, p. 46.

¹¹⁹ *Fundația Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1934–1935, Cluj, 1935, p. 57–58.

¹²⁰ *Noi achiziții la Pinacoteca V. Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1935–1936, Cluj, 1937, p. 11.

○ **Anul universitar: 1936 – 1937**

Au fost achiziționate 34 de lucrări, incluzând gravuri (Iosif Iser), desene (Grigorescu, Tonitza), picturi în ulei și guașă¹²¹. Documentele financiare din arhiva Universității atestă achiziția a două lucrări semnate de Ștefan Luchian: *Natură moartă cu mere* (70.000 lei) și *Flori Gura Leului într-un vas de aramă* (60.000 lei)¹²². Au fost atașate documentele justificative pentru achizițiile făcute¹²³.

○ **An universitar: 1937 – 1938**

În cursul acestui an s-au achiziționat 10 lucrări¹²⁴, inclusiv sculpturi. Se remarcă o gamă largă de subiecte și tehnici. Lucrările de tip peisaj semnate de Nicolae Grigorescu sau Vasile Popescu sugerează un interes constant pentru reprezentările naturale.

○ **An universitar: 1938 – 1939**

Colecția s-a extins cu 21 de lucrări¹²⁵ semnate de Ștefan Constantinescu, Alexandru Padina și Gheorghe Zlotescu. Subiectele predominante au fost peisaje și portrete, așadar putem constata o apreciere pentru reprezentările locale și internaționale, realizate în diverse tehnici, de la ulei până la cărbune. Documentele financiare de arhivă confirmă achizițiile, cu un total de 124.000 lei, incluzând următoarele: *Pe marginea Dâmboviței* (Iosif, 11.000 lei), *Anemone* (N. Stoica, 9.000 lei), *Peisaj din Roma* (N. Stoica, 10.000 lei), *Atelierul lui Delacroix* (Gheorghe Zlotescu, 7.500 lei), *O stradă din Versailles* (Gheorghe Zlotescu, 7.500 lei), *Punte pe Sena* (Gheorghe Zlotescu, 4.000 lei), *Un desen* (Gheorghe Zlotescu, 2.000 lei), *D. Saint Michel* (Gheorghe Zlotescu, 4.000 lei), *Portretul autorului*, (Gheorghe Zlotescu, 3.000 lei), *Casa în Olanda* (Letiția Lucasievici, 12.000 lei), *Vedere din București* (Alexandru Padina, 20.000 lei), *Un colț de mahala* (St. Constantinescu 8.000 lei), *Lacul Herăstrău* (St. Constantinescu 7.000 lei), *Nud de femeie* (St. Constantinescu 15.000 lei), *Nud* (Camil Ressu, 4.000 lei)¹²⁶.

---

¹²¹ *Fundația Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1936–1937, Cluj, 1938, p. 127–128.

¹²² SJAN Cluj, FUC, Cutia 105, *Rectorat din anul 1938*, Nr.1771/38.

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ *Noi achiziții la Pinacoteca Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1937–1938, Cluj, 1939, p. 38.

¹²⁵ *Noi achiziții la Pinacoteca Virgil Cioflec*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj”, pe anul universitar 1938–1939, Cluj, 1940, p. 62.

¹²⁶ SJAN Cluj, FUC, Cutia 111, *Rectorat din anul 1938*, Nr. 4412/1938, f. 1–2.

Totalul general al lucrărilor achiziționate în perioada 1929–1939: 292 lucrări

Prezentarea evoluției anuale a Pinacotecii Virgil Cioflec oferă o imagine detaliată asupra ritmului de achiziție și donație în cadrul fiecărui an universitar. La finalul perioadei interbelice, colecția ajunsese să cuprindă 292 de lucrări, un progres remarcabil dacă avem în vedere că donația inițială a lui Virgil Cioflec însuma 78 de piese. Dinamica extinderii nu a fost echilibrată, fiind ani în care colecția s-a îmbogățit doar cu două lucrări, dar și ani în care s-a depășit numărul de 40 de lucrări.

Colecția Virgil Cioflec astăzi

Începând cu anul 1940, respectarea prevederilor donației a fost întreruptă, ca urmare a contextului geopolitic generat de Dictatul de la Viena¹²⁷. Conform Anuarului Universității din anul 1941–1942, au fost semnalate dificultăți majore privind adăpostirea Pinacotecii Virgil Cioflec¹²⁸. În urma unor demersuri susținute, s-a identificat un spațiu provizoriu, aripa dreaptă a Administrației Financiare din Sibiu, unde colecția a fost adăpostită temporar, în condiții improprii, până la relocarea într-un sediu adecvat¹²⁹. Lucrările achiziționate în anul respectiv, au rămas la București la Virgil Cioflec, aspect ce reflectă dificultățile impuse de contextul politico-administrativ¹³⁰.

Donatorul s-a stins din viață în 1948. La acea dată, Pinacoteca ce-i purta numele număra 325 de lucrări¹³¹. Astăzi, această bogată colecție reprezintă fondul pictural de bază al Muzeului de Artă din Cluj, întemeiat în 1951. Noua instituție muzeală s-a întemeiat pe colecții preexistente, cele mai importante fiind cele ale Muzeului Ardelean și colecția Virgil Cioflec¹³². Prin integrarea colecției Cioflec noul muzeu

---

¹²⁷ Vasile Grigorescu, *I se spunea ... BOIERUL !*, Revista „Sud”, nr. 8–9–10, serie nouă, anul XVII, august–octombrie 2014, p. 10–12, accesat la <https://www.revistasud.ro/assets/files/aug-sep-oct%202014.pdf>, la data de 24 iulie 2025.

¹²⁸ Iuliu Hațieganu, *Un an de muncă în serviciul neamului, Dare de seamă asupra anului 1941/42*, „Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj-Sibiu”, pe anul universitar 1940–1941, Sibiu, 1943, p. 52.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 227.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 336.

¹³¹ Luminița Cornea, *op. cit.*, p. 9.

¹³² *Colecția de pictură*, Muzeul de Artă din Cluj-Napoca, accesat la <https://www.macluj.ro/colectia-de-pictura>, la data de 17 august 2024.

---

avea asigurată reprezentarea stilurilor și curentelor din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, respectiv începutul secolului XX. În cele din urmă, la momentul constituirii noii instituții de artă din inima Transilvaniei în 1951, toate cele 325 de piese care au făcut parte din Pinacoteca „Virgil Cioflec” au devenit parte integrantă a patrimoniului muzeal. Această instituție este cea care adăpostește astăzi unele din cele mai reprezentative opere ale artiștilor Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Camil Ressu, Iosif Iser, Nicolae Tonitza și alții¹³³.

---

¹³³ *Ibidem.*